

Lydia Chagoll en Frans Buyens (privécollectie Lydia Chagoll)

Een ander initiatief, de vzw Ik wil leren, die kinderen met moeilijkheden in de lagere school wilde helpen, kwam niet tot volle ontwikkeling.

Chagoll werkte mee aan *Lydia Chagoll 25 jaar ballet*, een boek over haar danscarrière dat in 2000 verscheen. Ze schreef ook nog een kinderopera met en voor kinderen, *Maître Tsa* (2002). Na de dood van Frans Buyens in mei 2004 begon ze de belangrijkste werken uit hun oeuvre uit te brengen op dvd.

Het archief

In 2005 gaf Lydia Chagoll het archief van Frans Buyens (1924-2004) in depot bij Amsab-ISG. Bij een eerste doorlichting werd al snel duidelijk dat er naast het omvangrijke archief van Frans Buyens ook materiaal aanwezig was van Lydia Chagoll, over haar verleden als danseres, schrijfster, cineaste en sociale activiteiten waaraan ze haar naam verbond. Op basis van hun curricula vitae en biografieën werd het materiaal gescheiden. De grens werd

getrokken tot het moment dat ze voor het eerst samenwerkten, met de film *Waar de vogeltjes hoesten*.

Het archief van Lydia Chagoll bevat materiaal over haar danscarrière. Het is een mooie weerspiegeling van alle contacten die Lydia Chagoll had in de balletwereld, het lesgeven, de problemen met subsidies ..., in de periode van 1955 tot en met 1972. Ook de volledige voorbereiding van het boek over haar danscarrière werd overgedragen. In functie van die kroniek werd het archief gemanipuleerd en werden er annotaties toegevoegd. Het materiaal over haar filmprojecten en haar sociale activiteiten (Voor de glimlach van een kind, het Fonds-Lydia Chagoll en Ik wil leren vzw) werd overgedragen naar het archief van Frans Buyens, omdat Chagolls cinematografische en sociale activiteiten zo vervlochten zijn met die van haar man. Het archief bevat 91 nummers in 10 archiefdozen (1,54 lopende meter) en bestrijkt de periode 1946-1998. Het kan geraadpleegd worden mits toestemming van de verantwoordelijke archivaris.

MAARTEN SAVELS
Amsab-ISG

RECENSIE

LUC GOETEYN & CHRIS JACOBSON

In het oog van de storm. Over mensen, geschiedenis en klimaatveranderingen

LUC GOETEYN
& CHRIS JACOBSON,
*In het oog van de
storm. Over mensen,
geschiedenis en
klimaatveranderingen*,
Brussel: ASP, 2012,
283 pp.
ISBN: 978 90 571 8144 3.

Het doel dat Luc Goeteyn en Chris Jacobson zich met *In het oog van de storm* gesteld hebben, is niet min: de huidige klimaatproblematiek schetsen, inclusief de voor ons, rijke westerlingen, nog nauwelijks zichtbare gevolgen. Ze willen ons wakker schudden en ons eraan herinneren dat de beloftes van het Kyoto-protocol¹ nog lang niet zijn uitgevoerd en zelfs nog moeten worden uitgebreid. De auteurs hebben allebei hun hele carrière gewerkt rond milieu en klimaat, wat garanties biedt dat juist zij goed geplaatst zijn om een begrijpelijk en accuraat beeld te schetsen en om de boodschap te doen insijpelen.

De invalshoek die Goeteyn en Jacobson hebben gekozen, is een overzicht van verschillende klimaatveranderingen in het verleden, de maatregelen die maatschappijen namen en de gevolgen van het al of niet ingrijpen. Ze formuleren daarbij de hypothese dat mens en maatschappij op een cyclische manier zijn verweven met natuur en klimaat. Het klimaat verandert, waardoor samenlevingen zich moeten aanpassen, maar de samenlevingsvormen hebben zelf ook een eigen impact op hun omgeving en veranderingen ervan kunnen dus ook veranderingen in milieu en klimaat veroorzaken. De auteurs baseren zich op een stevige collectie wetenschappelijke en populair-wetenschappelijke werken, maar geven van meet af aan grif toe dat *In het oog van de storm* zelf geen wetenschappelijk werk is en dat hun hypothese de vuurproef nog niet kan doorstaan. Dat komt omdat de wetenschap er zelf nog niet volledig uit is, al begint men meer en meer tot een consensus te komen. Bepaalde patronen tekenen zich steeds duidelijker af en worden meer en meer bevestigd

door recente waarnemingen.² Het zijn vooral die patronen die de auteurs onder de aandacht willen brengen.

Na de inleiding, waarin Goeteyn en Jacobson hun hypothese uiteenzetten, volgen drie wat technischere hoofdstukken waarin ze de band tussen de overlevingsstrategieën van individuen en samenlevingen enerzijds en de klimatologische fluctuaties anderzijds onderzoeken. Ze vervlechten daarvoor gegevens uit onder andere de (gedrags) biologie, de geologie, de klimatologie, de geschiedwetenschap, de archeologie, de sociologie ... Ze ondernemen met andere woorden een – bijzonder interessante – poging om hun hypothese te herformuleren in termen uit die vele disciplines. Ze slagen er echter niet in om alles volledig geloofwaardig te houden.³ Vermoedelijk zijn de auteurs niet in alle disciplines even onderlegd, waardoor bepaalde stukken van hun betoog ietwat verouderd of te veel versimpeld zijn. Desalniettemin slagen ze er wel in een belangrijk punt te maken, namelijk dat er een discrepantie is tussen het genetisch geleid streven naar succes op korte termijn door het individu en het overleven van de soort op lange termijn.⁴ De mens heeft echter de mogelijkheid om die evolutionaire dwang op rationele gronden te negeren en zijn gedrag aan te passen om het voortbestaan van de soort én zijn milieu op lange termijn te garanderen.

In de volgende zes hoofdstukken werken Goeteyn en Jacobson dit punt verder uit terwijl ze de menselijke geschiedenis doorlopen. Als kader nemen ze de grote en kleine klimatologische veranderingen en koppelen ze die telkens aan perioden van groei en stagnatie of ondergang van beschavingen. Ze willen daarmee aantonen dat het voortbestaan en de welvaart van een maatschappij noodzakelijk verbonden is met veranderingen in het klimaat. Die methode doet denken aan een cirkelredenering, maar toch maken ze een sterke zaak. Klimaatverandering mag dan misschien niet de exclusieve factor zijn in de ondergang van beschavingen, maar vaak is ze wel een belangrijke speler. Bovendien blijkt de mens zo goed als nooit in staat om de eerder genoemde gedragsveranderingen te kunnen doorvoeren. De weinige voorbeelden van een succesvolle aanpassing waren trouwens eerder een toevalstreffer dan een bewuste strategie.

In de laatste drie hoofdstukken proberen Goeteyn en Jacobson een aantal conclusies te formuleren en blikken ze vooruit. Eerst en vooral tonen ze aan dat, ondanks de argumenten van klimaatsceptici, onze huidige maatschappij weer voor een klimatologische verandering staat. Er zijn echter belangrijke verschillen met vroeger. Ten eerste is de voorspelde opwarming veel groter dan vroeger.⁵ Ten tweede is de impact die een samenlevingsvorm op zijn milieu heeft nu niet meer lokaal, maar globaal en is de getroffen groep nu geen land, volk of maatschappij, maar de hele wereld. Ten derde zijn een aantal beproefde ‘oplossingen’ uit het verleden nu geen optie meer (migratie) of worden ze op ethische gronden verworpen (oorlog, genocide). De auteurs besluiten met de stelling dat het nog niet te laat is om een mondiale oplossing te bedenken, maar dat de tijd wel flink begint te dringen. Wat een oplossing echter in de weg staat, is enerzijds het slechte collectieve geheugen van de mens, waardoor klimaatveranderingen uit het verleden zijn vergeten, net

als de rampspoed die ermee gepaard ging. Anderzijds vergen klimaatproblemen langetermijnstrategieën, wat moeilijk te verenigen valt met de kortetermijndoelen van politici.

In het oog van de storm is een ambitieus boek en de auteurs slagen er niet volledig in die ambitie te vervullen. Het werk is wat te beperkt, er wordt te vluchtig over de onderwerpen heen gedanst en de wetenschappelijke onderbouw had nog wat solider mogen zijn, al had het boek dan waarschijnlijk een veelvoud van het huidige aantal pagina's gehad. Het is voldoende voor wie de grote lijnen en een snelle stand van zaken wil hebben, maar wie wat dieper wil graven, zal toch op zijn honger blijven zitten. De verdienste van Goeteyn en Jacobson is echter dat ze op begrijpelijke wijze de klimaatproblematiek weer onder de aandacht brengen en daarom is er nood aan een boek als dit. Na een aantal bittere winters lijkt de opwarming van het klimaat verder weg dan begin jaren 2000 beweerd werd. Het tegendeel is echter waar, want een verkoeling van West-Europa kan juist een gevolg zijn van een globale opwarming. We geloven misschien dat het bootje nog niet lekt, maar in werkelijkheid is het veel waarschijnlijker dat het water al aan onze knieën staat. *In het oog van de storm* maant ons aan te handelen voor het tot onze lippen komt.

1 Het Kyoto-protocol regelt de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. Het trad in 2005 in werking en werd ondertekend door bijna alle landen. De vs ondertekenden het wel, maar hebben het niet geratificeerd.

2 Denk onder andere aan het noordpoolijs dat sneller dan verwacht afsmelt.

3 In de hoofdstukjes *De evolutionair stabiele strategie* en *De eeuwige soldaat* stellen de auteurs bijvoorbeeld dat de mens veel agressiever is dan andere diersoorten, maar ze geven geen verdere argumenten. Eerder in het boek geven ze echter wel het voorbeeld van een groep chimpansees die een andere groep meedogenloos uitmoordt, wat hun stelling eerder ondergraaft. Mijns inziens is het correcter om te stellen dat de uitingen van agressie van de mens veel grotere gevolgen hebben dan die van andere dieren.

4 Niet alle vormen van selectie richten zich op het succes en het voortbestaan van het individu op korte termijn. Onder andere bij seksuele selectie stellen individuen zich soms kwetsbaarder op om de soort in zijn geheel grotere overlevingskansen te bieden. Bij de mens is dat echter veel minder het geval,

maar daarbij wordt het gedrag – veel meer dan bij andere dieren – ook gestuurd door andere (bijvoorbeeld maatschappelijke) drijfveren.

5 Minstens 2 graden Celsius gemiddeld over de hele planeet. Opwarmingen tijdens de laatste 10.000 jaar waren meestal maar van een grootteorde van 1 graad Celsius, maar zelfs toen hadden ze al catastrofale gevolgen.